

Older People's Commissioner for Wales
Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

Llywio'ch Ffordd trwy Wasanaethau Cymdeithasol

Daflen Ffeithiau 1: Cyflwyniad i'r Ddeddf

Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

Mae Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru yn llais ac yn eiriolwr annibynnol ar gyfer pobl hŷn ledled Cymru. Mae'r Comisiynydd a'i thîm yn gweithio i sicrhau bod gan bobl hŷn lais sy'n cael ei glywed, eu bod yn cael dewis a bod ganddynt reolaeth, nad ydynt yn teimlo'n unig nac yn dioddef gwahaniaethu a'u bod yn derbyn y cymorth a'r gwasanaethau sydd eu hangen arnynt.

Mae'r Comisiynydd a'i thîm yn gweithio i sicrhau bod Cymru'n lle da i heneiddio ynddo, nid i rai pobl yn unig ond i bawb.

Sut i gysylltu â'r Comisiynydd:

Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru
Adeiladau Cambrian
Sgwâr Mount Stuart
Caerdydd
CF10 5FL

Ffôn: 029 2044 5030
E-bost: gofyn@olderpeoplewales.com
Gwefan: www.olderpeoplewales.com
Trydar: [@comisiwnphcymru](https://twitter.com/comisiwnphcymru)

Cyflwyniad i'r Ddeddf

Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn gyfraith Gymreig newydd sy'n ymdrech i wneud eich gofal a'ch cymorth yn bersonol i'ch anghenion chi, i'ch helpu i fyw'r bywyd o'ch dewis ac i barhau'n annibynnol yn hwy. Daeth i rym ar 6 Ebrill 2016 a bydd yn newid sut y mae gwasanaethau cymdeithasol yn gweithredu ar draws Cymru gyfan. Mae'r Ddeddf yn ymdrech i greu dull cenedlaethol i'r ffordd y mae Awdurdodau Lleol yn hybu llesiant ac yn amddiffyn pobl rhag cael eu cam-drin a'u hesgeuluso. Am y tro cyntaf, mae'r Ddeddf yn sicrhau bod gofalwyr yn cael eu trin ar yr un telerau â'r rhai sy'n defnyddio gwasanaethau a bod ganddynt hwythau hawl i gael help os yw asesiad yn dangos bod ei angen arnynt. Yn wahanol i'r hen system, nid oes trothwy o ran nifer oriau gofal i fod yn gymwys i gael asesiad gofalwr.

O Ebrill 2016, bydd yn rhaid i wasanaethau cymdeithasol ganolbwyntio ar yr hyn sy'n bwysig i chi. Mae'r dull newydd hwn yn golygu dod o hyd i'r atebion sy'n iawn ar eich cyfer chi, trwy weithio â chi. Bydd yn rhoi mwy o lais i chi a'ch teulu yn y ffordd rydych yn cael gwasanaethau gofal a chymorth (neu wasanaeth cymorth os ydych chi'n ofalwr).

Prif egwyddorion y Ddeddf yw:

- **Llais a rheolaeth** – eich rhoi chi a'ch anghenion yng nghanol y gofal, rhoi llais i chi, a rheolaeth, dros eich gofal a'ch cymorth.
- **Ataliaeth ac ymyrraeth gynnar** – cynyddu nifer y gwasanaethau yn y gymuned a fydd yn helpu i atal, lleihau neu oedi anghenion cymorth, lleihau effeithiau anabledau a hybu annibyniaeth.
- **Llesiant** – eich helpu chi i wella eich llesiant a mesur i ba raddau mae gofal a chymorth yn llwyddo i wneud hyn.
- **Gweithio â'n gilydd (Cyd-gynhyrchu)** – eich annog i fod yn rhan o'r broses o gynllunio a darparu gwasanaethau.

Mae'r Ddeddf a'i rheoliadau a'r codau ymarfer ategol i gyd wedi'u cyhoeddi ar-lein a gellir eu gweld ar wefan Hyb Gwybodaeth a Dysgu Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) (www.ccwales.org.uk/the-act/). Neu, gellir prynu copïau caled gan TSO trwy ffonio 0333 200 2425.

Beth mae'r Ddeddf newydd yn ei olygu i bobl?

Mae cyflwyno Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn golygu:

- Mae gan bawb yng Nghymru hawl i lesiant. Rhaid i'r Awdurdod Lleol wneud ei orau i'ch helpu chi (a'ch gofalwr) i wella eich llesiant.

Mae 'llesiant' yn golygu bod pobl yn:

- Hapus yn gorfforol, yn feddyliol ac yn emosiynol
- Gallu mwynhau eu hawliau
- Cael mynediad at addysg, hyfforddiant, chwaraeon a chwarae
- Cael eu hamddiffyn rhag camdriniaeth, niwed ac esgeulustod
- Cael perthynas bositif â theulu a ffrindiau
- Cael bywyd cymdeithasol a digon o arian i fyw bywyd iach
- Cael cartref da
- Rhan o'r gymuned

Rhaid i Awdurdod Lleol sicrhau bod gwybodaeth, cyngor a chymorth ar gael yn rhwydd i bawb am wasanaethau gofal a chymorth. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth, cyngor a chymorth i ofalwyr hefyd.

Mae gennych yr hawl i gael rheolaeth dros y cymorth sydd ei angen arnoch ac i wneud penderfyniadau am y gofal a'r cymorth a gewch fel partner cyfartal. Rhaid i Awdurdod Lleol dybio mai chi yw'r person gorau i farnu ar eich llesiant eich hun ac i wybod beth sydd orau i chi.

Mae gennych hawl i gyfranogi mewn trafodaethau am y gofal a'r cymorth a gewch. Rhaid i Awdurdod Lleol ganfod a gwrando ar eich barn, eich dymuniadau a'ch teimladau. Rhaid iddynt ganfod a oes angen eiriolydd proffesiynol annibynnol arnoch i'ch galluogi i gymryd rhan lawn yn y broses asesu, cynllunio gofal a chymorth, adolygu a diogelu. Mae gennych hawl i gael eiriolydd proffesiynol annibynnol yn ddi-dâl os oes ydych chi'n cael anawsterau penodol wrth geisio mynegi eich barn, eich dymuniadau a'ch teimladau.

Bydd yr awdurdod lleol yn canolbwyntio ar wneud yn siŵr eich bod yn cael yr help cywir ar yr adeg iawn. Mae gennych hawl i gael asesiad o angen os yw'n ymddangos y bod angen gwasanaethau gofal a chymorth arnoch (neu angen am wasanaethau cymorth os ydych chi'n ofalwr).

Wrth gynnal asesiad o angen, rhaid i Awdurdod Lleol asesu'r hyn yr hoffech ei gyflawni yn eich bywyd o ddydd i ddydd – y canlyniadau yr hoffech eu cyflawni. Rhaid iddynt wedyn asesu a fyddai gwybodaeth, cyngor a chymorth (IAA), gwasanaethau ataliol neu wasanaethau gofal a chymorth yn eich helpu i gyflawni eich canlyniadau. Rhaid i'r Awdurdod Lleol hefyd asesu a allai help heblaw am gymorth gan yr Awdurdod Lleol eich helpu i gyflawni eich canlyniadau.

Mae Meini Prawf Cymhwysedd Cenedlaethol yn rhan o'r Ddeddf newydd, a fydd yn cael eu defnyddio gan bob Awdurdod Lleol. Os byddwch yn ateb gofynion y meini prawf, bydd gennych chi hawl i gael gofal a chymorth a hawl i gael Cynllun Gofal a Chymorth (neu Gynllun Cymorth os ydych chi'n ofalwr). Mae gennych hawl i fod yn rhan o'r broses o greu eich Cynllun Gofal a Chymorth (neu Gynllun Cymorth).

Efallai y bydd yn rhaid i chi dalu am eich gofal a chymorth (neu eich cymorth os ydych chi'n ofalwr). Mae gennych hawl i gael asesiad ariannol i benderfynu faint y gallwch fforddio'i dalu. (Mae uchafswm ar gyfer tâl wythnosol am ofal yn y cartref, ond nid yw hyn yn wir am ofal preswyl). O dan y Ddeddf, bydd asesiadau ariannol yn gorfod dilyn yr un rheolau ym mhob rhan o Gymru.

Mae gennych hawl i gael taliad uniongyrchol os hoffech chi drefnu a thalu am eich gwasanaethau gofal a chymorth eich hun (neu wasanaethau cymorth os ydych chi'n ofalwr) yn hytrach na'u cael yn uniongyrchol gan yr Awdurdod Lleol.

Mae'r pwerau i amddiffyn pobl rhag cael eu cam-drin a'u hesgeuluso wedi cael eu cryfhau. O dan y Ddeddf newydd, mae unigolyn yn cael ei gyfrif fel 'oedolyn mewn perygl' os yw'n profi (neu mewn perygl o brofi) camdriniaeth neu esgeulustod, yn analluogi i amddiffyn ei hun a bod ganddo anghenion gofal a chymorth (nid yw'n gwneud gwahaniaeth a yw'r Awdurdod Lleol yn diwallu'r anghenion hyn ai peidio). Os yw Awdurdod Lleol yn amau bod oedolyn mewn perygl, rhaid iddo gynnal ymchwiliad er mwyn penderfynu pa gamau y dylid eu cymryd.

Wrth wneud penderfyniadau am eich angen am ofal a chymorth (neu gymorth os ydych chi'n ofalwr), rhaid i Awdurdod Lleol gydymffurfio ag Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn.

Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn

Mae Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn yn ganllawiau sy'n amlinellu sut y dylai pobl hŷn gael eu trin mewn agweddau allweddol ar eu bywydau. Mae'r Egwyddorion wedi cael eu grwpio o dan bum thema:

- annibyniaeth
- cyfranogaeth
- gofal
- hunan gyflawniad
- urddas

Am ragor o wybodaeth am yr Egwyddorion, ewch i <http://www.olderpeoplewales.com/wl/about/un-principles.aspx>

Mae Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru wedi galw ar i'r ddeddf newydd gydymffurfio ag Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn i sicrhau bod hawliau holl bobl hŷn Cymru'n cael eu parchu – gellir defnyddio'r Egwyddorion i gadarnhau eich hawl i 'lesiant'.

O dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, rhaid i Awdurdod Lleol roi 'sylw dyladwy' i Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn. Mae gennych hawl i 'sylw dyladwy' gael ei roi i Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn pan fydd penderfyniadau am eich gofal a chymorth (neu gymorth os ydych chi'n ofalwr) yn cael eu gwneud.

Mae 'sylw dyladwy' yn golygu bod yn rhaid i Awdurdod Lleol:

- Ystyried Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn cyn ac ar yr adeg pan fydd newidiadau'n cael eu gwneud a fydd neu a all effeithio ar bobl hŷn.
- Ystyried Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn trwy gydol y broses benderfynu. Nid yw'n ddigon i ddefnyddio Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn i gyfiawnhau penderfyniad ar ôl iddo gael ei wneud.
- Defnyddio eu dyletswydd i gael 'sylw dyladwy' mewn ffordd sy'n dylanwadu ar y penderfyniad terfynol.

- Ymgorffori'r ddyletswydd i roi 'sylw dyladwy' mewn ffordd sy'n ystyrlon – mae'n fwy na mater o dicio blychau.
- Peidio â dirprwyo'r ddyletswydd i roi 'sylw dyladwy' – yr Awdurdod Lleol fydd y corff sy'n gyfrifol amdano bob amser.
- Cadw cofnod manwl i ddangos sut maent wedi ystyried eu dyletswydd (arfer da).

